

jež se v regionální diferenciaci do procesu úmrtnosti promítají. Těmi mohou být např. dostupnost rychlé lékařské péče, stav životního prostředí, riziko škodlivého životního stylu, jako je typ stravy, nadměrné užívání alkoholu a tabákových výrobků, úroveň vzdělanosti a struktura zaměstnanosti v daném okrese. Podle analýzy mezi obdobími 1981–85 a 2001–05 vzrostla naděje dožití v průměru o 5,0 let u mužů a 4,3 roky u žen, přičemž růst nebyl homogenní napříč okresy. Nicméně základní struktura zůstává dlouhodobě neměnná. Nejhorší úmrtnostní podmínky jsou zaznamenávány v Podkrušnohoří a v Moravskoslezském kraji, zatímco nejlepší podmínky jsou na Královéhradecku, Pardubicku, na Vysočině a jižní Moravě, a dále ve velkých městech. Pro období 2001–2005 činila celková naděje dožití při narození v České republice 72,3 roku za muže a 78,7 roku za ženy. Další příspěvek „Regionální diferenciaci příčin smrti v České republice“ zaměstnankyň Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR) Šárky Kasalové Daňkové a Lenky Juříčkové analyzoval regionální rozdíly v České republice z hlediska intenzity úmrtnosti podle příčin smrti a současně z hlediska struktury zemřelých podle příčin smrti v letech 2001–2005. Autorky došly k závěru, že nelze potvrdit hypotézu, že v regionálním pohledu spolu celková úmrtnost a úmrtnost na nejčastější příčiny (nemoci oběhové soustavy, novotvary) korespondují. Jedním z vysvětlujících faktorů regionální diferenciaci je podle autorek i různá kvalita dat v jednotlivých regionech. „Zdraví, životní styl a prostředí, vybraná města ČR, 1998–2002“ byl navazující příspěvek Dagmar Džúrové z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy a Michaely Lustigové ze Státního zdravotního ústavu v Praze, které prezentovaly analýzu subjektivně vnímaného zdraví obyvatel 24 měst ČR ve věku 45 až 54 let v kontextu jejich (rizikového) životního stylu a (ne)kvality městského prostředí. Datový soubor vycházel primárně z šetře-

ní HELEN (Health – Life Style – Environment) a lékařských vyšetření všech respondentů ($n = 3\,297$), dále z dat Státního zdravotního ústavu a Českého statistického úřadu. Výsledky analýzy potvrdily, že vnímání špatného zdraví se u respondentů zvyšuje s rizikem jejich životního stylu, v rámci mužů pak v souvislosti s obezitou, u žen s kuřáckými zvyklostmi.

Další blok zaměřený na rodinné chování zahájila Jitka Rychtaříková, která tak přešla od procesu úmrtnosti k regionální diferenciaci plodnosti. Rychtaříková ve svém příspěvku „Regionální plodnost v kohortní a průřezové perspektivě“ poukázala na to, že po roce 1989 následovaly v České republice mimo jiné i změny v úrovni plodnosti, která se propadla pod hodnotu 1,3 živě narozených dětí jedné ženě, dále se pak změnilo i časování porodů a transformovala se řada dalších demografických struktur. Regionální diferenciaci plodnosti na úrovni okresů se v transverzálním pohledu výrazně změnila, porovná-li se počátek devadesátých let se situací na začátku 21. století. Naopak kohortní pohled však tuto změnu nepotvrdil, protože územní konfigurace konečné plodnosti generace žen 1950, které porodily své děti za socialismu a generace žen 1970 mající děti v nových podmínkách po roce 1989, spolu silně koreluje. Územní struktura podílu dětí narozených mimo manželství se v čase nezměnila, i když procento dětí narozených mimo manželství výrazně narostlo. Dagmar Bartoňová, také z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, navázala příspěvkem o regionálních aspektech vývoje struktury obyvatelstva ČR podle věku a rodinného stavu koncem 20. a začátkem 21. století, a vhodně tak doplnila předchozí příspěvek. První den konference byl uzavřen příspěvkem popisujícím populační vývoj Slovenské republiky, který představili slovenští statistikové (Danuša Jurčová, Ján Mészáros, Iveta Stankovičová, INFOSTAT Bratislava). Na základě úrovně demografických procesů úmr-

nosti, plodnosti, sňatečnosti, rozvodovosti a umělé potratovosti provedli za použití shlukové analýzy typologii slovenských okresů, kde se vyčlenilo 7 odlišných typů demografického chování ve slovenských okresech. S výjimkou severovýchodního a jihovýchodního Slovenska převládá ve slovenských regionech již nový typ demografického chování plynoucí z procesu demografické revoluce a projevující se nízkou úrovní plodnosti i úmrtnosti.

Druhý den konference byl zahájen blokem o malých územních celcích, který představil nejen projekce a prognózy v praxi, ale dále se zaměřil i na ekonomické aspekty, jako je vývoj mezd a nezaměstnanosti v okresech, nebo problematiku sčítání v minulosti a budoucnosti.

První příspěvek Evy Kačerové, Jitky Langhamrové a Tomáše Fialy z Vysoké školy ekonomické v Praze pojednával o modelování trendů demografického chování populace vybraných malých lokalit na okraji Prahy. Na konkrétní obci ukázali praktickou aplikaci a využití demografických projekcí při plánování počtu mateřských a základních škol, a také při plánování bytové výstavby. Velmi zajímavým příspěvkem byla rovněž prezentace věnovaná územnímu členění ČR, paralelní existenci různých územních vymezení a hlavně současným změnám, na které upozornil Jan Müller z ÚRS Praha.

Blok na téma vnitřní i zahraniční migrace zahájil organizátor konference Vladimír Polášek z Českého statistického úřadu, který byl spoluautorem hned dvou příspěvků. Společně s Pavlem Ptáčkem a Václavem Touškem z Univerzity Palackého v Olomouci se zaměřil na regionální aspekty vnitřní migrace v České republice v období 1991–2004 a na migrace vysokoškolačů v letech 1991–2004 v regionálním pohledu. Na některé problémy týkající se interpretovatelnosti dat o migraci poukázala Bohdana Holá z Českého statistického úřadu ve svém příspěvku o cizincích v ČR a o migraci v regionálním detailu. Zabýva-

la se požadavky Evropské unie a možnosti srovnatelnosti dat, hledáním srovnatelných dat z registrů a jiných datových zdrojů a současným stavem statistiky imigrace a emigrace v ČR. Shrнула, co se sleduje, co se sledovat požaduje a co bude možno sledovat. Přiblížila i postupné rozšiřování údajů v Informačním systému evidence obyvatel (ISEO) a následně popsala problémy spojené s přebíráním dat z Cizineckého informačního systému (CIS) a vysvětlila potřebu získávat některá data o cizincích s využitím výběrového šetření pracovních sil (VŠPS), které doplňují informace o cizincích z hlediska jejich vzdělanostně-kvalifikačních charakteristik. Navazující příspěvek Zdeňka Čermáka a Dagmar Dzúrové z Přírodovědecké fakulty UK v Praze o ilegálních migrantech v pražském regionu popisoval snahu o zachycení ilegálních migrantů, neboli osob s cizím státním občanstvím porušujících některý ze zákonů ČR. V příspěvku byly prezentovány vybrané výsledky z projektu „Mezinárodní migrace a nelegální pracovní aktivity migrantů v Česku v širším evropském kontextu“ řešeného na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK v Praze.

Závěrečný blok věnovaný případovým studiím zahájila Jana Krajčová a Jaroslav Vencálek z Ostravské univerzity, kteří přednesli příspěvek o regionálních demografických aspektech dynamiky obyvatel Moravskoslezského kraje v letech 1971–2000, Ivan Šotkovský z Ostravské univerzity srovnával populační vývoj Moravskoslezska s ostatními regiony soudržnosti ČR po roce 1970. Další zajímavé příspěvky zaměřené na vybrané regiony Slovenska měly Alena Sedláková z Prešovské univerzity a Dagmar Popjaková z Komenského univerzity v Bratislavě. Vladimír Bačík z Univerzity Komenského v Bratislavě věnoval svou prezentaci problematice využití vybraných počítačových technologií při zpracování výsledků ze sčítání lidu, domů a bytů. Posledním příspěvkem pak byla prezentace Jiřího Kováře z Ostravské univerzity

o sestupu obyvatelstva z hor na příkladu okresu Jeseník, kde se zabýval mj. odlišností pojmů „obec“ a „sídlo“ v souvislosti s velikostní skladbou obcí či sídel.

Oba dva konferenční dny byly naplněny velmi zajímavými příspěvky, ať už z řad zástupců akademické sféry, či statistiků a demografů z různých institucí a úřadů, a tak setkání splnilo svůj cíl: předat informace o výzkumu a vývoji v demografii, vytvořit nové či oprášit staré kontakty a dát volný průběh budoucí spolupráci mezi statistiky, demografy, sociology, ekonomy, lékaři a mezi dalšími odborníky, kteří mají co přinést v rámci rozvoje nejen regionální demografie.

Michaela Vojtková

Sociální spravedlnost v mezinárodní perspektivě – Projekt ISJP s českou účastí a červencové setkání RC Sociology of Law (ISA) v Berlíně

Budapešť, 26.–29. dubna 2007;

Berlín, 25.–28. července 2007

ISJP – „International Social Justice Project“ je mezinárodní komparativní kvantitativní výzkumný projekt zabývající se sociální spravedlností. V roce 1991 se do první vlny zapojilo 12 zemí, včetně tehdejšího Československa. Česká republika se účastnila společně s dalšími pěti zeměmi i replikace výzkumu v roce 1996. Potřetí se pak u nás data v rámci projektu ISJP sbírala v první polovině roku 2006. Tato aktuální vlna projektu je v ČR financována v rámci výzkumného záměru Fakulty sociálních věd, číslo MSM 0021620841 a je realizována a analyzována na Institutu sociologických studií. Vedle ČR se jí účastní Německo, Izrael, Chile, Maďarsko a Španělsko, přičemž v posledních dvou jmenovaných zemích se budou data sbírat teprve letos. Tematicky se ISJP od začátku zabývá především distributivní spravedlností. V aktuální vlně tvoří zhruba třetinu dotazníku nové téma – mezigenerační spravedlnost.

Ve dnech 26.–29. dubna 2007 proběhl v Budapešti na Eötvös Loránd University pracovní seminář projektu ISJP za účasti výzkumníků ze všech zúčastněných zemí kromě Španělska. Členové týmů, které už mají k dispozici sebraná data – Izrael, ČR, Německo a Chile, tam představili ostatním témata, kterými se v rámci ISJP a své vědecké činnosti zabývají, společně s prvními výsledky analýz ze svých národních dat. Na základě těchto prezentací, následné diskuze a společných výzkumných zájmů se dohadovala budoucí spolupráce na komparativních studiích.

Klíčovým konceptem, který je používán ve velké části analýz prováděných v rámci ISJP, je existence 4 ideologií distributivní spravedlnosti, které odvodil německý tým pod vedením Berndta Wegenera na základě čtyřech kulturních typů lidí, které definuje antropoložka Mary Douglas a které dále ve své knize „Cultural Theory“ rozvíjí Thompson, Ellis a Wildavski. Ony ideologie distributivní spravedlnosti jsou: 1) fatalismus vyznačující se rezignací na možnost dosažení spravedlivého uspořádání a skepsí k schopnosti lidí určit, co je vlastně spravedlivé; 2) egalitarismus (někdy též etatismus) zasazující se o co nejvyšší míru přerozdělování a rovnosti mezi lidmi; 3) askriptivismus kladoucí důraz na vrozené statusy a privilegia; a 4) individualismus vyznačující se názory typickými pro ekonomický liberalismus.

Izraelský tým pod vedením prof. Arye Rattnera s ideologiemi nepracoval. Má však k dispozici velmi zajímavá data s reprezentativními vzorky pro židovské i palestinské obyvatelstvo. Právě porovnání názorů na příčiny chudoby a bohatství mezi Izraelci a v Izraeli žijícími Palestinci bylo tématem prezentace izraelského týmu, které neslo název „Pro-Meritocratic attitudes – Findings from Israeli Social Justice Survey“.

Za českou stranu vystoupil doc. PhDr. Hynek Jeřábek, CSc., s příspěvkem „Generational Differences in the Conception of